

Маляренко А.В.

km^y <bsh]h ki_p•Ze•ah\Zgh]h km^m MdjZεgb
a jha]ey^m pb\•evgbo • djbf•gZevgbo kijZ\

УПЕРЕДЖЕНІСТЬ, ЯК ПІДСТАВА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІ

Одним з найважливіших видів державної діяльності є правосуддя, без якого будь-яке суспільство буде безпорадним. Саме за станом правосуддя визначається рівень демократії в країні. Суддя наділяється особливими якостями, особливим захистом, особливими гарантіями і особливими можливостями для того, щоб забезпечити головні стандарти правосуддя, а саме: неупередженість, справедливість і відкритість, компетентність та незалежність, розгляд справ в межах розумного часу.

Саме на ці критерії акцентується увага у Європейській Конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 року (Європейська Конвенція з прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. // Міжнародне публічне право: зб. документів: в 2-х ч. / укл. К.А. Бекашев, Д.К. Бекашев. – М.: Проспект, 2006. – Ч.1. – с.511), в Європейській Хартії про статус суддів 1998 року (Європейська Хартія про статус суддів 1998 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>) та багатьох інших міжнародних нормативних актах. Як бачимо, в міжнародних документах на першому місці стоять найвагоміші питання судочинства, а саме: неупередженості, справедливості, відкритості, компетентності та незалежності судів і суддів.

Український законодавець в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України. – 2010 р.-№ 41-45) (далі – Закон) в розділі I, який регулює питання засад організації судової влади, теж визначає вище перелічені принципи правосуддя. Але в розділі VI, перераховуючи підстави дисциплінарної відповідальності суддів, він не згадує ні про справедливість, ні про відкритість, ні про незалежність. Що стосується упередженості, то її Закон ставить на третє місце після істотних порушень норм процесуального права та порушень розумних строків розгляду заяв, скарг чи справ.

Вважаю, що саме неупередженість має бути головною якістю судді. У зв'язку з цим упередженість повинна стояти на першому місці в контексті відповідальності. Адже всі

інші порушення, які умисно допускають судді, як правило, є похідними від упередженості, заінтересованості, необ'єктивності та несправедливості.

За упередженість при розгляді справи суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності на підставі статті 83 Закону та звільнено з посади на підставі статті 26 Конституції України, статті 105 Закону, статті 32 Закону України «Про Вищу раду юстиції». На жаль, законодавець не розв'язує колізії про те, в якому випадку може бути дисциплінарна відповідальність, а в якому звільнення з посади.

Передбачаючи за необ'єктивність, односторонність, залежність, несправедливість, безчесність і несумлінність при розгляді справи лише звільнення з посади, як за порушення присяги, а за упереджений розгляд справи передбачаючи і можливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, законодавець в такий спосіб принижує

вимогу закону про неупереджений розгляд справи, робить цю вимогу другорядною, що неправильно.

Передбачаючи дисциплінарну відповідальність суддів за порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, законодавець скоріше всього об'єднав у цьому терміні і несправедливість, і необ'єктивність, і заінтересованість, і односторонність. Але церізні поняття і їх ототожнювати не можна. У Європейській Конвенції з прав людини і основоположних свобод вони не ототожнюються. Не ототожнюються вони і в тексті присяги судді.

Аналізуючи проблеми додержання принципу неупередженості суду в Україні, необхідно розглядати також питання «активної» чи «пасивної» ролі суду при вирішенні справ. На жаль, зазначене питання в українській правовій науці, на відміну від практики Європейського Суду, здебільшого розглядається як складова частина принципу змагальності судового розгляду. Наприклад, Господарський процесуальний кодекс України встановлює широкі повноваження господарського суду, коли він може з власної ініціативи витребувати необхідні докази (ч.1 ст.38 ГПК України) та виходити за межі позовних вимог (ст.83 ГПК України). Судам кримінальної юрисдикції також надані значні повноваження, зокрема направляти справу на додаткове розслідування з мотивів неповноти або неправильності досудового слідства (ст.281 КПК України), доручати органу, який проводив розслідування, виконати певні слідчі дії (ст.315-1 КПК України) тощо.

Банчук О.А. і Куйбіда Р.О. обґрунтовано вважають, що такі повноваження суду не розглядаються Європейським Судом як порушення принципу змагальності судового розгляду (Банчук О.А., Куйбіда Р.О. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав та основних свобод до процедури здійснення судочинства. – К.: «ІКЦ «Леста», 2005. – с.17). Але вони можуть слугувати підставою для виникнення сумнівів у неупередженості суду, оскільки, витребуючи самостійно докази і приймаючи рішення з виходом за межі вимог сторін у справі, самостійно даючи доручення органам оперативно-розшукової діяльності та досудового слідства, направляючи справи на додаткове розслідування, суд апіорі стає на бік однієї зі сторін справи, а значить діє упереджено.

Вважаю, що п.3 ч.1 ст.83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» необхідно викласти в наступній редакції: «суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності за порушення закону щодо неупередженого розгляду справи».